

Jubilea a zprávy

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 50 (2005), No. 3, 254--260

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/141275>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2005

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

jubilea zprávy

PROFESOR VÍTĚZSLAV NOVÁK
SEDMDESÁTNIKEM

V těchto dnech se dožívá sedmdesáti let brněnský matematik profesor RNDr. Vítězslav Novák, DrSc. Narodil se dne 28. 11. 1935 v Poličce v učitelské rodině a učitelskému povolání zůstal věrný. Po ukončení studia na Přírodovědecké fakultě brněnské univerzity působil jako asistent a odborný asistent na brněnské technice a pak jako odborný asistent, docent a profesor na brněnské univerzitě. Zde také vyvrcholila jeho pedagogická i vědecká činnost.

Jak jsme již uvedli, jeho učitelská činnost je vlastně pokračováním rodinné tradice. Je zajímavé, že totéž lze říci i o jeho činnosti vědecké. Před druhou světovou válkou vedl v Brně profesor Eduard Čech topologický seminář. Účastníkem tohoto semináře

byl i pozdější profesor Josef Novák, blízký příbuzný Vítězslavův. Josef Novák se zajímal zejména o topologické vlastnosti uspořádaných množin a tento jeho zájem se pak přenesl na jeho mladší spolupracovníky a přes ně se dostal i k Vítězslavovi. Zájem o uspořádané množiny byl pak posílen, když se v našich knihovnách objevila Birkhoffova kniha o teorii svazů.

Tyto tendence se projevují na začátku vědecké činnosti V. Nováka. Celkem publikoval kolem 50 vědeckých prací a první z nich jsou věnovány studiu uspořádaných množin. V. Nováka zajímal problém, jak definovat dimenzi uspořádaných množin; v jeho publikacích je obsaženo několik různých variant této definice. Uspořádaných množin se týká i jeho kandidátská disertace z roku 1963 a jeho habilitační práce z roku 1966. Pak se jeho zájem přesunul na cyklicky uspořádané množiny.

V souvislosti s klasickou monografií profesora Čecha o metrických prostorech se Vítězslav Novák začal soustavně věnovat budování teorie cyklicky uspořádaných množin. Na rozdíl od pouze lineárního cyklického uspořádání, které je vyloženo ve zmíněné monografii a které je potřebné pro studium jednoduchých orientovaných křivek, Vítězslav Novák se soustavně věnoval budování teorie (částečně) cyklicky uspořádaných množin. Zde definoval dimenzi, zavedl a prozkoumal operace součtu a součinu na třídě cyklicky uspořádaných množin včetně jejich mocniny, konstruoval univerzální množiny a popsal reprezentaci cyklicky uspořádaných množin. Na této problematice s ním spolupracoval profesor M. Novotný; jednu práci z této problematiky publikoval V. Novák společně s I. Chajdou. Tematika cyklicky uspořádaných množin se objevuje v Novákově doktorské disertační práci z roku 1984. V poslední době se Novákův zájem přenesl na obecné relační struktury.

Novákovy vědecké práce se vyznačují úspěšným úsilím o přesné a zároveň názorné podání problematiky. Jeho výsledky jsou užitečné; relace uspořádání a cyklického uspořádání se často objevují v konkrétních strukturách, a proto je důležité znát co nejvíce jejich vlastností. Ty lze v Novákových pracích najít. Bez váhání lze prohlásit, že v rozsáhlé sérii prací o cyklicky uspořádaných

množinách a o relačních systémech bylo dosaženo zajímavých, hodnotných a mezinárodně uznávaných výsledků.

Náš jubilant měl vždy zájem na tom, aby se matematikové mohli podrobněji navzájem informovat o svých výsledcích. Proto vydatně pomohl při založení letní školy o algebře a uspořádaných množinách, která zahájila svou činnost koncem padesátých let. Novákovou zásluhou se mohla konat v místnostech školy v Letovicích-Třebětíně, kde v té době bydlela jeho rodina. Tato letní škola se na počátku svého působení omezovala na brněnské účastníky. Časem se zájem o ni rozšířil zejména na slovenské matematiky, kteří se pak podíleli na její organizaci; škola se pak konala na různých místech Moravy a Slovenska. Od poloviny šedesátých let se jí začali zúčastňovat i zahraniční matematikové a škola se postupně změnila ve vědeckou konferenci.

Brněnští zájemci o algebru a její aplikace vždy hledali možnost, jak si podrobně probrat svou problematiku s kolegy. Proto se od konce padesátých let scházejí na semináři, který trvá až dodnes. Organizuje jej V. Novák spolu s M. Novotným, kteří zde také pravidelně přednášejí o svých výsledcích. Náplň semináře sleduje v poslední době zejména aplikace algebry v informatice, tedy algebraickou teorii gramatik a automatů.

V. Novák se staral i o popularizaci matematiky. O tom svědčí více než pětadvacet článků, v nichž seznamuje širší veřejnost s osobnostmi naší matematiky a s jejich prací.

Hlavní náplní jubilantovy práce byla ovšem činnost pedagogická. Působil v letech 1958–1964 na brněnské technice, v letech 1964–2000 na katedře matematické analýzy Přírodovědecké fakulty brněnské univerzity; v určitém období byl proděkanem této fakulty. Jak je vidět z popisu jeho vědecké práce, byl zaměřen na základní matematické pojmy, které se také uplatňují v matematické analýze. Jeho členství na katedře matematické analýzy je pak částečně také důsledkem historického vývoje: Původně byla na Přírodovědecké fakultě jen katedra matematiky, od které se postupně oddělily katedry se speciálním zaměřením (např. algebra a geometrie, numerická matematika). Zbytek původní

katedry matematiky pak byl přejmenován na katedru matematické analýzy a členové této katedry byli pověřeni přednáškami z tohoto oboru. O pedagogické činnosti V. Nováka v tomto směru svědčí deset učebních textů, které se týkají základních partií matematické analýzy. Také tyto texty se vyznačují velkou přesností a přehledností podobně jako jeho vědecké práce. Jejich užitečnost je prokázána například tím, že některé z nich vyšly i v druhém vydání.

Vedle své činnosti na Přírodovědecké fakultě byl V. Novák činný také v jiných institucích. Přednášel také na brněnské technice a na Pedagogické fakultě brněnské univerzity, kam přešel v roce 2000. Zde působil rovněž jako předseda oborové rady doktorského studijního programu Diskrétní matematika, v jehož rámci se svědomitě věnoval vědecké výchově svěřených doktorandů. Při této příležitosti zdůrazňujeme, že jeho studenti i spolupracovníci shledávají v osobě profesora Nováka vstřícného, vysoce erudovaného matematika i pedagoga ochotného vždy účinně pomoci radou i skutkem.

Po své práci se V. Novák zotavuje na své chalupě v Noviči u Letovic, kam často zve na návštěvy své kolegy a spolupracovníky. Každé setkání s profesorem Novákem je velmi podnětné vzhledem k šíři jeho odborného i kulturního rozhledu, laskavé tolerantní povaze i díky svědomitému, pohostinnosti naplněnému vztahu k přátelům. Dodejme, že v harmonickém rodinném prostředí dotvářeném pečlivou a starostlivou manželkou jubilantovou vychoval vysokoškolsky vzdělanou dceru, která je úspěšnou vědeckou pracovnící v oboru lékařství.

Všichni jeho kolegové, spolupracovníci i přátelé mu z celého srdce přejí, aby se zotavil ze zdravotních potíží, které ho v poslední době obtěžovaly, a těší se na další spolupráci s ním.

Jan Chvalina a Miroslav Novotný

PROFESOR BOHDAN ZELINKA
(* 16. 5. 1940 – † 6. 2. 2005)

Bohdan Zelinka se narodil r. 1940 v Novém Bydžově v rodině soudce. Do Liberce přešla rodina v roce 1945 a Bohdan se brzy stal

pravověrným Liberečanem. Střední školu (jedenačtiletku) absolvoval v Liberci (Husova třída). Již během středoškolského studia bylo v podstatě rozhodnuto o jeho dalším studijním i pracovním zaměření. V roce 1957 se účastnil celostátní matematické olympiády, kde se umístil na 6. místě. Bylo jasné, že pokračováním může být pouze Matematicko-fyzikální fakulta UK. Na fakultě studoval v letech 1957–62 (obor matematika a deskriptivní geometrie). Na formování jeho vědeckého profilu měly významný podíl dvě osobnosti naší matematické vědy, profesori M. Fiedler a P. Vopěnka. Diplomová práce (1962) s názvem *Uzlový a hranový stupeň souvislosti konečných grafů* představuje již počátek vědeckého díla, které B. Zelinka vykonal v oblasti teorie grafů. Důležitými inspirujícími událostmi byly konference o teorii grafů v Liblicích 1961 (vůbec první tohoto druhu u nás) a ve Smolenicích 1963.

Po dobu vojenské služby (1962–64) učil na katedře matematiky ve Vyškově (vedoucí doc. J. Škrášek). Od 18. 7. 1962 se stal členem katedry matematiky na tehdejší VŠST v Liberci; na TU v Liberci působil až do konce svých dnů.

Záhy (1968) obhájil kandidátskou disertační práci *Rozklad grafů na izomorfní podgrafy* a v roce 1991 doktorskou práci (tzv. velký doktorát) *Některé číselné invarianty grafu*. Od studií se zajímal o diskrétní matematiku a především v teorii grafů dosáhl mnoha významných výsledků od počátků tohoto oboru v ČR. Byl uznávanou mnohokrát citovanou světovou autoritou a matematický Liberec je znám pod jeho jménem. Je autorem více než dvou set odborných publikací a stovek popularizačních a příležitostných prací, což mu umožňovaly jeho publicistické schopnosti.

Více než 200 publikací lze zhruba tematicky rozdělit do tří kategorií: (1) velmi široká problematika dominantních množin uzlů v grafech, která má odraz např. v sociologii, (2) otázky distance mezi třídami izomorfních grafů, (3) relace tolerance na algebách.

Ve zmíněných matematických směrech se stal B. Zelinka světově uznávanou autoritou, o čemž svědčí také stovky citací jeho prací zahraničními autory a množstvím požadavků

na recenze a oponentury. Byl rovněž členem slovenské komise pro doktoráty v oboru diskrétní matematiky (Bratislava).

V normalizační éře se B. Zelinkovi nevyhnulo jisté šikanování. Byl zařazen mezi „neperspektivní“ pracovníky a tím byl zastaven jeho služební postup. Pokračoval tak v rodinné „tradici“ (otec v letech padesátých byl nucen odejít do výroby). Přes uvedené kádrové komplikace dosáhl brzy po roce 1989 nejvyšších pedagogických a vědeckých hodnot: prof. (1990, matematická informatika a teoretická kybernetika) a DrSc. (1991, algebra a teorie čísel).

Více než 20 let byl předsedou liberecké pobočky Jednoty česk(oslavensk)ých matematiků a fyziků, aktivně působil ve prospěch matematiky v republice. Svými originálními přednáškami připravoval své budoucí nástupce — olympioniky.

Matematický talent se projevoval i v zálibách: byl nedostižným hádankářem, mnohonásobným vítězem Grand Prix Československa (tj. mistrem ČSR) a úspěšným soutěžním křížovkářem. V tom mu jistě pomáhaly jeho encyklopedické znalosti. Jako nositel IQ nad 145 byl členem Mensy a jeho členské e-mailové komunikace jsou pozoruhodné. Byl bohatě jazykově vybaven, překládal např. na požádání matematické knihy z rumunštiny a italštiny. Jeho koníčkem byla též pěší turistika a na toto téma také publikoval prožitě výšlapy za blízkými hranicemi. Zažil mnohé neuvěřitelné příhody, v nichž často aktivně působil jako vždy podezřelý a ovšem nevinný účastník a z nichž uměl vypravěčsky a literárně těžit. Přispěl k rozvíjení fiktivní postavy E. C. Hammersteina, pod jehož jménem extrapoloval do absurdity odborné přednášky v různých jazycích (i vlastní). K tomu bylo zapotřebí jisté odvahy, neboť reakce dotčených kolegů nebyly vždy jednoznačně příznivé. B. Zelinka byl vždy vítaným společníkem a je autorem mnohých vtipných a zpěvných veršů k různým společenským příležitostem. Vytvořil např. text hymny teorie grafů, která byla přeložena do desítky jazyků. Bohdanova výrazná osobnost bude trvale existovat jako literární prototyp matematika/hádankáře.

Bohdanovi Zelinkovi byly také blízké ideje slovanské vzájemnosti; podporoval např.

lužickosrbskou komunitu v Německu. Jeho vědeckou autoritou byl maďarský matematik světové proslulosti Paul Erdős, jehož poněkud extravagantní životní styl Bohdan mimoděk následoval.

V posledních dvou letech Bohdanovi citelně ubývalo fyzických sil, statečně však s touto nepřízní bojoval, ale bohužel nakonec podlehl. Můžeme litovat, že Bohdanovi Zelinkovi nebylo dopřáno ještě aspoň deset let práce, v které by završil svoje pozoruhodné dílo.

Technická univerzita v Liberci a celá matematická pospolitost ztrácí v prof. B. Zelinkovi výraznou osobnost, osobitého vysokoškolského pedagoga, originálního popularizátora matematiky a především vědeckého pracovníka v oboru diskrétní matematika, který dosáhl mnoha významných výsledků a byl uznávanou vědeckou autoritou. Budeme jej postrádat jako člověka mnoha talentů a studnici informací. Budeme na něj vzpomínat jako na dobrého spolupracovníka, nedostupného hádkáře, znalce životních příhod a příznivce dobrých lidí.

Profesor Bohdan Zelinka se zasloužil o matematiku a Technickou univerzitu v Liberci.

Čest jeho památce!

Jaroslav Vild

VYCHÁZÍ SBORNÍK VĚDA KONTRA IRACIONALITA 3

Český klub skeptiků Sisyfos je veřejnosti znám nejen díky anticeň Bludný balvan, udělované za matení české veřejnosti. V jeho režii také probíhají kvalitní polemické a populárně-vědecké přednášky pro veřejnost v budově AV v Praze (www.sisyfos.cz). Jednou za dva až tři roky vycházejí ty nejlepší z nich knižně, ve sbornících nazvaných *Věda kontra iracionalita*. Co najdete v *trojce*, která právě vychází? Analýzu vztahu přírodních a společenských věd, filozofický pohled na metodologii věd nebo ukázkou omylů v oblasti astronomie, které věda díky svým očistným mechanismům dovede postupně eliminovat. Další text vysvětluje, jakým cenným nástrojem je v současné vědě experiment. Rozsáhlý článek je věnován kvantové mechanice, její filozofické interpretaci a zejména jejímu zneužívání v oblasti alternativní medicíny.

Alternativní medicíně je věnován i článek ukazující na tragické důsledky působení léčitelů v onkologii. Další autoři se podívali kriticky na numerologii, grafologii, na šíření a zneužívání náboženské představy o reinkarnaci. Skeptické pozornosti neunikla ani psychoanalýza. Závěrečné texty jsou věnovány globálnímu oteplování a vlivu elektromagnetického pole na člověka. Do této kategorie patří i problém trvalé dostupnosti surovin a jejich možného vyčerpání s následným ohrožením existence lidstva. Na všechny tyto problémy a otázky se autoři sborníku snaží dát racionální odpověď.

Čeněk Zlatník

20 ROKOV SEMINÁRU MATEMATIKA A HUDBA

Naše Pokroky o ňom už trikrát písali, stali sa akosi kronikou, v ktorej aj budúci záujemcovia budú môcť listovať a získať údaje o vývoji československých pokusov v tejto svojim spôsobom atraktívnej téme. V tomto súhrne najprv uvedieme príslušné referencie z Pokrokov, potom inventúru podujatí ostatného desaťročia.

Pokroky uverejnili 3 články pod názvom *Matematika a hudba*. Stalo sa tak v ročníku 32 (1987), 302–304, v ročníku 34 (1989), 123–124, a v ročníku 39 (1994), 124–126. Skončili sme dvanástym seminárom, ktorý sa konal v r. 1993. Zostáva nám pripomenutí obsah ďalších 9 stretnutí.

13. seminár

(26. – 27. mája 1994, Bratislava)

- VLADIMÍR BOKES: *Poznámky k Poznámkam Romana Bergera*,
- EVA FERKOVÁ: *Úvodná informácia k prijatiu medzinárodnej normy popisu hudby*,
- VLADIMÍR MAJERNÍK: *Predikčná entropia slovenských ľudových piesní*,
- JAROMÍR A. MÁŠA: *Využitie počítača vo výuke hudby*,
- FRANTIŠEK MIKO: *Význam: symbol/model*,
- JOZEF PIAČEK: *Muzikologická hypertextová encyklopédia MUZIKIT*,
- RUDOLF RUŽIČKA: *Computerová elektronická skladba CREATION*,
- ELENA ŠIKUDOVÁ, ANDREJ FERKO: *K súvisu fraktálovej hudby*.

14. seminár

(10. – 12. februára 1995, Kočovce)

- JÁN HALUŠKA, STANISLAV PALÚCH: *O akustických vlastnostiach koncertných hál a kostolov,*
- MIROSLAV KADUCH: *Inspirační reflexe v současné elektronické hudbě,*
- OLEG KOPANEV: *Akustické zbrane,*
- RUDOLF RUŽIČKA: *Mezinárodní soutěž elektroakustické hudby MUSICA NOVA '94,*
- ELENA ŠIKUDOVÁ: *Muzikológia a počítačové siete.*

15. seminár

(6. – 8. októbra 1995, Bratislava)

- EVA FERKOVÁ: *Návrh na klasifikáciu podobnosti harmonických štruktúr,*
- JOZEF GAHÉR: *Fungovanie intervalu 0–8 v mojej skladbe Partita pre lesný roh sólo, 4 lesné rohy, 4 violy a fagot,*
- JÁN HALUŠKA: *Viac o hudobných intervaloch založených na číslach 2, 3 a 5,*
- FRANTIŠEK MIKO: *Semiotické konzekvenencie avantgardy,*
- JAROMÍR A. MÁŠA: *Matematický rozbor malajskej tónovej sústavy,*
- EMIL RAJČAN: *Hudobná akustika – matematické inžinierstvo – počítače,*
- PETER ŠIDLÍK: *Algebraická interpretácia štatistickej analýzy podobnosti 6 autentických stredovekých modelov.*

16. seminár

(31. 5. – 1. 6. 1996, Bratislava)

- PETER ŠIDLÍK: *Možnosti aplikácie matematickej štatistiky v hudobnej teórii,*
- JÁN HALUŠKA: *O geometrii pytagorejského a rovnomerne temperovaného ladenia,*
- RUDOLF RUŽIČKA: *Elektroakustická skladba computerová Posoniensia,*
- JÁN HUBA: *Sonifikácia dát.*

17. seminár

(18. – 20. apríla 1997, Kočovce)

- JÁN HALUŠKA: *Diatonické stupnice,*
- JAN JÁRA: *Umělá inteligence — prostředek pro kompozici tematické hudby respektující harmonii, ukázky tvorby syntetického sboru,*

- OLEG KOPANEV: *Hra na grupu (experiment s deťmi preškolského veku),*
- VLADIMÍR LADMA: *Harmonické vazby,*
- BELOSLAV RIEČAN: *O izomorfizme pythagorského a praetoriovho ladenia,*
- JOSEF RUT: *Relativistická teorie hudebního pohybu,*
- RUDOLF RUŽIČKA: *Festivaly a soutěže elektroakustické a computerové hudby,*
- PETER ŠIDLÍK: *Analýza podobnosti melodií (príspevok k práci L. Ballovej Totožnosť a podobnosť melodií),*
- PETER ŠIDLÍK: *Aplikácia metódy GUHA na analýzu detskej zborovej tvorby slovenských skladateľov (a porovnanie výsledkov s výsledkami štandardnej štatistickej analýzy).*

18. seminár

(21. – 22. mája 1999, Bratislava)

- EVA FERKOVÁ: *Problémy využitia MIDI-dát v harmonickej analýze,*
- TOMÁŠ FÓRA, ANDREJ FERKO: *Ozvučenie rozhrania človek–stroj,*
- JOZEF GAHÉR: *Príprava a realizácia skladby na základe elektroakustickej a tradičnej hudby,*
- PETR HÁJEK: *Recenzia 10. zväzku Computing in Musicology (1995–1996),*
- MILAN HALUŠKA: *Prehrávka skladby,*
- JAN JÁRA: *Hodnotenie kvality tónu pomocou umelých neuronových sietí,*
- JAN JÁRA, LENKA LORENZOVÁ: *Prezentácia rozsiahlych štrukturovaných databáz v prostredí Internetu — „Generálny súpis prameňov ľudových piesní, hudby a tanca v Čechách“,*
- FRANTIŠEK KATRNOŠKA: *Matematika a hudba,*
- PETR KRÍŽEK: *Konzonančná hudba: Exaktná definícia pojmu „dizonanťnosť“ a praktická aplikácia,*
- OĽGA KULCSÁROVÁ: *Matematika v hudobnej výchove,*
- VLADIMÍR LADMA: *Kombinatorika súzvukových tónov,*
- VLADIMÍR MAJERNÍK: *Signálny priestor v hudbe,*
- ZUZANA MARTINÁKOVÁ: *Program na segmentáciu hudobného diela,*
- JAROMÍR AMADEUS MÁŠA: *Medzné sústavy,*

- JIŘÍ RAČLAVSKÝ: *Matematický model hudobnej skladby*,
- RUDOLF RUŽIČKA: *Počítačová kompozícia ARANEA*,
- PETER ŠIDLÍK: *Výskum hudobných preferencií na základnom, strednom a vysokoškolskom stupni*,
- OĽGA ŠIMOVÁ: *Aplikácia princípu ideomotoriky vo vokálnej interpretácii (využitie počítača)*.

19. seminár

(19. – 20. mája 2000, Bratislava)

- JÁN HALUŠKA: *Predstavenie knihy Základy matematickej teórie tónových systémov*,
- JAN JÁRA, LENKA LORENZOVÁ: *Dosiahnuté výsledky Metódy hodnotenia kvality tónu pomocou umelých neuronových sietí pri použití plechového nástroja, Umelá inteligencia — hudba a priemysel*,
- FRANTIŠEK KATRNOŠKA: *O niektorých aplikáciách teórie grúp a teórie matíc v hudbe*,
- VLADIMÍR LADMA: *Variačné princípy v hudbe*,
- LENKA LORENZOVÁ: *Prehľad stavu AMR — Acoustical Music Recognition*,
- ZUZANA MARTINÁKOVÁ: *Systémovo-teoretické modelovanie v hudbe*,
- KATARÍNA NEMČOKOVÁ: *Realizácia tónových systémov*,
- JIŘÍ RAČLAVSKÝ: *Súčasná logická sémantika k semiotike hudobného diela*,
- RUDOLF RUŽIČKA: *Výuka počítačovej hudby na Fakulte informatiky Masarykovej univerzity*,
- PETER ŠIDLÍK: *Metodologický význam aplikácie matematiky v hudobnej vede*,
- MAREK ŽABKA: *Dodekafonické rady a grupy permutácií*,
- DISKUSIA: *Diderotovo fórum* (E. FERKOVÁ, J. HALUŠKA, V. LADMA, Z. MARTINÁKOVÁ, P. ŠIDLÍK) *a perspektívy seminára Matematika a hudba*.

20. seminár

(12. – 13. októbra 2001, Žilina)

- JOZEF GAHÉR: *Princíp dodekafónie zo stanoviska hudobného*,
- BELOSLAV RIEČAN: *O fraktáloch v hudbe*,

- RUDOLF RUŽIČKA: *Databáza víťazných skladieb v súťaži Musica Nova*,
- GEJZA WIMMER: *Rozdelenia usporiadaní frekvencií výskytov v hudbe*,
- MILAN ŽDÍMAL: *Analýza klasickej harmónie*.

21. seminár

(10. – 11. mája 2002, Banská Bystrica)

- EVA FERKOVÁ, MILAN ŽDÍMAL: *Nová verzia programu na analýzu tonálnej harmónie*,
- JOZEF GAHÉR: *Princíp dodekafónie z hľadiska skladateľa II*,
- JÁN HALUŠKA: *Definition of Tonesystem*,
- OĽGA KULCSÁROVÁ: *Spôsoby delenia zvukového intervalu a logaritmus*,
- ZUZANA MARTINÁKOVÁ: *Synergetik und Musik*,
- GUNTHER RABL: *Blue Note Seventeen*,
- BELOSLAV RIEČAN: *O komunikácii medzi matematikmi a hudobníkmi*,
- MÁRIA SEKOVÁ: *Hudobný manažment*,
- PETER ŠIDLÍK: *Podobnosti a rozdiely v preferenciách a dispreferenciách hudobných žánrov na Slovensku a v Srbsku*.

Beloslav Riečan

ZE ZPRÁV MEZINÁRODNÍ MATEMATICKÉ UNIE

Sté narodeniny Henri Paula Cartana

S úctou veľké osobnosti vedy blahopřáli 8. července 2004 matematikové z celého světa Henri P. Cartanovi při příležitosti jeho stých narozenin.

Syn slavného Elie Cartana, považovaného za zakladatele moderní diferenciální geometrie, se narodil v Nancy 8. července 1904. Od dětství byl přitahován k exaktní vědě. Jeho práce pak podstatně ovlivnily mnohé matematické obory od komplexní analýzy více proměnných k algebraické topologii a homologické algebře. Byl členem skupiny bourbakistů. Svým seminářem na École Normale supérieure ovlivňoval francouzskou matematickou školu. Mezi jeho žáky patří někteří významnější členové mladší generace, zejména Jean-Pierre Serre (viz PMFA 49 (2004), 11–14), Armand Borel, Alexander

Grothendieck. Jeho dílo společně se Samuelem Eilenbergem *Homologická algebra* (1. vyd. 1956) je důležitý text, zabývající se tímto tématem na vysoké úrovni abstrakce s využitím teorie kategorií.

Cartanova role učitele a rádce byla výjimečná a měla nadnárodní charakter. V obtížné době po druhé světové válce udržoval přátelství s německým matematikem Heinrichem Behnke a přispěl k oživení německé matematiky. Jen o málo starší H. Behnke působil na univerzitě v Münsteru ve Vestfálsku a měl zde mnoho studentů. V roce 1994 byl Cartan poctěn čestným členstvím v Německé matematické společnosti (DMV). Jeho přesvědčení o nutnosti mezinárodní spolupráce v matematice jej přivedlo do Mezinárodní matematické unie, jejímž byl předsedou v letech 1967–1970. Byl také předsedou komise pro udělování Fieldsovy medaile v době konání Mezinárodního kongresu matematiků v Nice ve Francii v roce 1970. Je členem Pařížské akademie věd a 14 dalších akademií v Evropě, USA a Japonsku. Získal čestné doktoráty na několika univerzitách a v roce 1980 obdržel Wolfovu cenu za matematiku.

Zemřel Herman Heine Goldstine, průkopník výpočetní techniky

Herman H. Goldstine, který 16. června 2004 zemřel ve věku 90 let, vedl vývoj prvního elektronického počítače, známého pod jménem Eniac (Electronic Numerical Integrator and Computer). Zařízení vážilo dohromady více než třicet tun. Dnes si takového obra mezi počítači můžeme jen obtížně představit. H. Goldstine měl pro svou práci příznivé rodinné zázemí, např. jeho tehdejší žena vytvořila k Eniacu první manuál. Goldstine zase navrhl důležitou pomůcku programátorů — vývojový diagram.

Herman Goldstine získal Ph.D. z matematiky na Univerzitě v Chicagu v roce

1936, později se stal stálým pracovníkem Ústavu pro pokročilá studia v Princetonu, získal řadu ocenění za své vědecké výsledky. Vedl také výzkum v matematických oborech u firmy IBM. Na jeho počest je dokonce nazváno postdoktorandské stipendium.

Mezi numerickými matematiky a badateli v dějinách tohoto oboru je znám přehlednou studií *A History of Numerical Analysis, From the 16th through the 19th Century*, Springer-Verlag, New York, Heidelberg, Berlin 1977. Svůj přehled o vývoji výpočetní techniky zanechal v často citovaném díle *The Computer from Pascal to von Neumann*, Princeton 1972.

Osobní webové stránky a světový adresář matematiků

Mezinárodní matematická unie (International Mathematical Union — IMU) se rozhodla nahradit tradiční světový adresář matematiků (World Directory of Mathematicians — WDM) vydávaný tiskem jeho elektronickou verzí *Elektronic World Directory of Mathematicians — EWDM*. Elektronický adresář EWDM je přístupný od 1. prosince 2003.

S touto změnou souvisí také výzva ke všem matematikům, aby v co nejhojnějším počtu umísťovali na web své strukturované osobní stránky.

Mezinárodní matematická unie přitom navrhuje, aby matematicova profesionální osobní stránka byla upravena podle doporučení a registrována v EWDM. Informace o detailech úpravy stránky čtenář nalezne na adrese [1].

L i t e r a t u r a

- [1] <http://www.mathunion.org/MPH-EWDM>

Vybrala Alena Šolcová